

Peilingen

Mededelingenrubriek

Jaarboek CBG

Het in 2003 verschenen deel 57 van het *Jaarboek van het Centraal Bureau voor Genealogie* (Centraal Bureau voor Genealogie Den Haag, ISBN 90-5802-037-1, prijs: €€27,25) is vrijwel geheel gewijd aan het thema 'waterbeheer'. Ter introductie biedt Bert Toussaint in 'Met subtiliteit en zoetheid' (een citaat van A. Vierlingh) een voor buitenstaanders helder overzicht van elf eeuwen waterbeheer in ons land, tevens een kader voor genealogisch onderzoek op dit terrein. Twee bijdragen reiken de onderzoeker op dit gebied de helpende hand: Jan Blom wijst op de betekenis van de waterschapsarchieven ('ware goudmijnen voor biografisch en genealogisch onderzoek') en Marie-Louise ten Horn-van Nispen attendeert aan de hand van enkele voorbeelden (Brunings, Dirks en Van den Broek) op de mogelijkheden voor biografische schetsen van waterstaatkundigen. De overige artikelen vormen illustraties van waterstaatshistorisch onderzoek vanuit genealogisch perspectief. Kees Kuiken stelde een groepsportret samen van bijna tachtig eigenaars, (onder-)aannemers en aandeelhouders van de Friese 'pre-compagnie' Het Bildt 1505-1555; onder hen opvallend veel raadsheren in het Hof van Friesland. Roel de Neve beschrijft de Zeeuwse waterstaatsdynastie Caland: Abraham (1798-1869), diens zoon Pieter (1826-1902) en kleinzoon Marinus (1858-1925). Dezelfde auteur levert ook een collectieve biografie van het personeel van Rijkswaterstaat in de periode 1798-1848. Hoofdingeland, heemraad en dijkgraaf van de Beemster Cornelis Fok (1873-1937) vormt het onderwerp van een artikel door Yvonne Prins. Frits David Zeiler behandelt tenslotte enkele Overijsselse aspecten van de hulpverlening na de watersnoodramp van 1825. Zoals het een genealogische publicatie betaamt, is ook dit deel door middel van een index op familienamen ontsloten.

Natuurramp of menselijk falen?

Amper een jaar na de groots opgezette herdenking van de watersnood van 1953, lijkt een andere grote overstromingsramp in en rond het Westerscheldegebied aan de aandacht van het publiek te ontsnappen. Op 19

november 2004 is het precies 600 jaar geleden dat de Vlaamse en Zeeuwse kusten werden getroffen door een zware stormvloed die verschillende dorpen en zelfs enkele kleine stadjes zoals IJzendijke en Hughevliet in de golven deed verdwijnen. Deze 'eerste' Sint-Elizabethsvloed maakt deel uit van een reeks van grote laatmiddeleeuwse overstromingen die als het ware een prelude vormden op de destructie van grote delen van het oude cultuurlandschap door de militaire inundaties ten tijde van de Tachtigjarige Oorlog. Ondanks de vernietigende werking van het water getuigen nog heel wat elementen in én onder het actuele landschap van de vroegere situatie.

Vanuit een Vlaams-Nederlands samenwerkingsverband rond de Universiteiten van Gent en Wageningen en de Stichting Cultureel Erfgoed Zeeland wordt deze gelegenheid dan ook aangegrepen om tijdens een studiedag over de Sint-Elizabethsvloed en de verdwenen cultuurlandschappen in Vlaanderen en Zeeland stil te staan bij de betekenis, oorzaken en gevolgen van dergelijke overstromingen – niet alleen op landschappelijk maar ook op een breder economisch en maatschappelijk vlak. Met als rode draad de stormvloed van 1404 zullen historici, geografen en archeologen die samenwerken in het VNC-project *Lost Cultural Landscapes in the Border Area of Flanders and The Netherlands (Universiteit Gent/Universiteit Wageningen)* er hun visie geven op de dynamiek van het landschap in het kustgebied, de interactie tussen mens en natuur, de rol van economische en politieke verschuivingen, en de mogelijkheden en beperkingen van het historisch-geografisch en archeologisch onderzoek terzake. Door tevens de brug te slaan tussen wetenschappelijk onderzoek en het actuele landschap, is deze studiedag meteen ook een eerste concreet resultaat van de samenwerking tussen beide universiteiten en de SCEZ.

De bijeenkomst vindt plaats op 26 november 2004 te Middelburg. De organisatie berust bij Nele Vanslebrouck en Tim Soens (Universiteit Gent), in samenwerking met de SCEZ. Het voorlopige programma is als volgt:

14.00 uur Ontvangst met koffie

14.15-14.30 Erik Thoen: Inleiding (over het VNC-project)



Inundatiesluis Hedikhuizen. (Foto: Waterschap Aa en Maas, 's-Hertogenbosch)

- 14.30-14.50 Geuch de Boer: Sedimentatiegeschiedenis Zeeuws-Vlaanderen.
 14.50-15.10 Robert van Dierendonck: Van Boterzande tot Wevelswale. (Archeologische gegevens over verdronken dorpen in Zeeuws-Vlaanderen)
 15.10-15.30 Alexander Lehouck: Mogelijkheden en beperkingen van luchtfoto's voor landschapsreconstructie.
 15.30-15.45 Discussie
 15.45-16.00 Koffie
 16.00-16.20 Nele Vanslebrouck: Mogelijkheden en beperkingen van historische geschreven en getekende bronnen voor landschapsreconstructie.
 16.20-16.40 Tim Soens: De maatschappelijke impact van de overstroming van 1404 aan de Vlaamse kust.
 16.40-17.00 Peter Henderikx: Walcheren anno 1404.
 17.00-17.15 Discussie
 17.15-17.30 Jelle Vervloet: Slotbeschouwing
 17.30 uur Borrel

Water van niveau

Het door Adriaan Haartsen en Dolf Bekius geschreven *Water van niveau; Cultuurhistorische waarden van wateren en watergebonden elementen in het beheersgebied van het hoogheemraadschap Amstel, Gooi en Vecht* (Hilversum 2003) behandelt de bewoningsgeschiedenis en de betekenis van wateren en watergebonden elementen in het werkgebied van het hoogheemraadschap. Dat gebeurt vanuit drie invalshoeken: die van het hoogheemraadschap zelf, de samenleving (die nu eens vraagt het water te keren, dan weer toe te laten of te zuiveren) en de cultuurhistorie (die pas recentelijk aandacht gekregen heeft voor water). Beleidsmakers op het gebied van de ruimtelijke ordening binnen en buiten het werkgebied van het hoogheemraadschap kunnen hiermee hun voordeel doen, maar ook geïnteresseerden in waterstaats- en landschapsgeschiedenis zullen het graag ter hand nemen. De uitgave is rijkelijk voorzien van afbeeldingen en kaartjes in kleur, een literatuurlijst en een cd-rom.

Getijdewatermolen

De voor Nederland unieke getijdewatermolen in Bergen op Zoom wordt momenteel gerenoveerd. De uit 1503 daterende molen wordt aangedreven door het getijdeverschil in de Schelde. Het gebouw, bestaande uit een eenbeukig molenhuis en een tweebeukig woonhuis is jarenlang verwaarloosd maar de nieuwe eigenaar wil het op verantwoorde wijze herstellen en het een nieuwe bestemming geven als restauratie-atelier met dienstwoning (*Nieuwsbrief Rijksdienst voor de Monumentenzorg* 3 (2004), p. 10-11).

Restauratie Inundatiesluis Hedikhuizen gereed

Op donderdag 17 juni 2004 is de gerestaureerde inundatiesluis Hedikhuizen (gemeente Heusden, provincie Noord-Brabant) officieel geopend. De dijkgraaf van Waterschap Aa en Maas en een wethouder van de gemeente Heusden onthulden ter plaatse een informatiebord, waarna zij de sluisdeuren opendraaiden. De restauratie is mede mogelijk gemaakt met bijdragen van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg, de gemeente Heusden en co-financiering van het Platteland ontwikkelingsprogramma vallend onder het Europees Garantie Fonds. In 1862 werd aansluitend aan Fort Hedikhuizen in de Hoge Maasdijk een inundatiesluis gebouwd. Sluis en fort maakten deel uit van het zuidelijk deel van de Hollandse Waterlinie. De restauratie van de sluis kan als een voorbeeldproject worden gezien in het kader van de werken 'Nieuwe Hollandse Waterlinie', die de laatste jaren veel aandacht hebben gekregen. Samen met het gelijknamige fort en – op enige afstand – de vestingwerken van de stad Heusden weerspiegelt de sluis een belangrijk stuk militaire en waterstaatsgeschiedenis van dit gedeelte van Nederland. Daarnaast heeft de sluis een belangrijke ecologische verbindingfunctie gekregen: bij de restauratie zijn ook de waterlopen hersteld die de verbinding vormden tussen het Oude Maasje (de oude Maasmeander waaraan fort en sluis grenzen) en het Haarsteegse Wiel.